

## TEMPUS PROJEKT EUROPSKE UNIJE – PALIJATIVNA MEDICINA I LIJEČENJE BOLI

DIANA BUTKOVIĆ, JASMINKA STEPAN\*

*TEMPUS PPMP (Palliative and Pain Medicine Project) projekt je Europske unije pod vodstvom Sveučilišta Firenze i Lyona, u kojem sudjeluje Klinika za dječje bolesti Zagreb u ime Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.*

*Ciljevi projekta su poboljšati postojeće i stvoriti nove uvjete za razvoj palijativne medicine i liječenja boli u Hrvatskoj, unaprijediti dodiplomsku i poslijediplomsku edukaciju iz palijativne medicine i terapije boli te razvoj kompletne edukacije slušača i širenje stečenih znanja i vještina. Međunarodna suradnja, konstantni protok informacija i transfer znanja između zemalja sudionica obuhvaća i diseminaciju projekta, a očekuju se promjene u infrastrukturi i zakonodavstvu u partnerskim zemljama.*

Deskriptori: EDUKACIJA, PROFESIONALNA – metode; PALIJATIVNA SKRB; EUROPSKA UNIJA; HRVATSKA

TEMPUS - kratica za Trans-European Mobility Scheme for University Studies program je koji podržava osuvremenje visokoškolskog obrazovanja u zemljama partnerima, podržavajući njihovu suradnju i prenoseći im iskustva EU zemalja. Udruženi projekti Europske unije temelje se na multilateralnom partnerstvu između visokoškolskih ustanova EU-a i zemalja partnera. Projekti razvijaju, osuvremenjuju visoko školstvo uvođenjem novih sadržaja i novih metoda edukacije.

TEMPUS PPMP (Palliative and Pain Medicine Project) projekt je Europske unije pod vodstvom Sveučilišta Firenze i Lyona, u kojem sudjeluje Klinika za dječje bolesti Zagreb u ime Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nositelj hrvatskog dijela projekta je prof. dr. sc. J a s m i n k a S t e p a n, pedijatar hematolog-onkolog, voditeljica Onkološkog odjela Klinike za dječje bolesti Zagreb.

Ciljevi projekta su poboljšati postojeće i stvoriti nove uvjete za razvoj palijativne medicine i liječenja boli u Hrvatskoj, una-

prijediti dodiplomsku i poslijediplomsku edukaciju iz palijativne medicine i terapije boli te razvoj kompletne edukacije slušača i širenje stečenih znanja i vještina. Međunarodna suradnja, konstantni protok informacija i transfer znanja između zemalja učesnica obuhvaća i diseminaciju projekta, a očekuju se promjene u infrastrukturi i zakonodavstvu u zemljama partnerima.

Projekt traje dvije godine (2007.-2009.), nakon čega se očekuje uspješna implementacija i nastavak započete suradnje. Odvija se u tri dijela - teorijskom, praktičnom i putem e-learninga.

Prvi dio projekta je teorijski dio koji je sačinjavalo pet dvodnevni tečajeva održanih u Klinici za dječje bolesti Zagreb, od veljače do lipnja 2008. godine. Tečajevi su bili namijenjeni specijalizantima i specijalistima pedijatrije, neurologije, interne medicine (onkologije), anesteziologije, opće i obiteljske medicine sa zanimanjem za liječenje boli i palijativnu medicinu. U projektu je sudjelovalo 40 slušača iz svih dijelova Hrvatske i raznih specijalizacija: iz Bjelovara dva neurologa i dva anesteziologa, iz Siska dvije specijalizantice anesteziologije, iz Koprivnice četiri anesteziologa, iz Osijeka jedan anesteziolog i jedan dječji kirurg, iz Zadra i Pule po jedan anesteziolog, iz Rijeke znanstveni

novak, iz Vinkovaca i Čakovca pedijatri, iz Karlovca specijalizant pedijatrije. Ostali slušači su bili iz kliničkih bolnica iz Zagreba, većinom anesteziolozi i neurolozi, te iz Hitne pomoći dvije liječnice opće medicine s velikim iskustvom u palijativnoj skrbi.

Predavanja su održali stručnjaci za palijativnu medicinu i liječenje boli iz Italije i Francuske, uz aktivno sudjelovanje predavača iz Hrvatske. Predavači su uglavnom bili anesteziolozi koji već dugo rade u palijativnoj skrbi.

Predavanja su podijeljena u module: prvi modul terapija boli, drugi palijativna medicina te treći psihološki aspekti vezani za terapiju boli i palijativnu medicinu.

Predavanja prvog tečaja obuhvaćala su anatomske i fiziološke osnove boli, procjenu boli, farmakološku terapiju boli opioidima i adjuvantnom terapijom te organizaciju Službe za liječenje boli. Drugi tečaj bio je posvećen malignoj i kroničnoj nemalignoj boli, posebno neuropatskoj. Treći tečaj obuhvatio je osnovne aspekte palijativne medicine - definiciju, povijest, etičke, pravne i deontološke aspekte, organizacijske modele, ali i liječenje drugih simptoma osim boli poput kaheksije, mučnine, njege kože i sluznica i drugih. U četvrtom tečaju slušači su bili educirani o neuropsihijatrijskim simptomima te hit-

\* Klinika za dječje bolesti Zagreb

Adresa za dopisivanje:

Prim. mr. sc. Diana Butković, dr. med., Zavod za anesteziologiju, reanimatologiju i intenzivno liječenje, Klinika za dječje bolesti Zagreb, 10000 Zagreb, Klaićeva 16, e-mail: diana.butkovic1@zg.t-com.hr

nim stanjima u palijativnoj skrbi. Posljednji, peti tečaj obuhvatio je psihološke probleme bolesnika i obitelji, duhovne odnose, tugu i proces žalovanja.

Predavači su bili specijalisti palijativne medicine iz Italije i Francuske s velikim iskustvom u praktičnom radu, uz asistenciju naših predavača. U Firenci je održana edukacija iz liječenja boli djece i palijativne skrbi.

Praktični dio projekta je edukacija u Italiji i Francuskoj. Nakon završetka teorijskog dijela izabrano je 15 kandidata, prema uspjehu postignutom na provjeri znanja, prema pismu motivacije i znanju engleskog jezika te redovitosti prisustvovanja na predavanjima. Kandidati su bili iz svih dijelova Hrvatske, različitih specijalizacija, nastavili su jednomjesečnu edukaciju u inozemstvu, u razdoblju od listopada 2008. do ožujka 2009. godine, u izabranim ustanovama u Firenci i Cremi u Italiji te Lyonu u Francuskoj.

Troškove putovanja i boravka snosio je TEMPUS projekt Europske unije.

Kandidati su prisustvovali predavanjima o dječjoj palijativnoj skrbi, boravili u nekoliko palijativnih ustanova - hospicija, upoznali se s liječenjem terminalnih bolesnika kod kuće uz mobilni palijativni tim. Najveće zanimanje kandidata odnosilo se na organizacijske aspekte palijativne skrbi te financiranje.

E-learning je treća faza projekta tijekom 2009. godine. Multimedijalna edukacija putem e-learning platforme obuhvaća edukativne materijale, interakciju između korisnika platforme, omogućuje dijalog, provjeru znanja i vlastitog napretka.

Oblikovana je i web stranica na kojoj se mogao pratiti napredak projekta, postojeće faze i dodatne informacije TEMPUS PPMP - [www.palliative4pain.org](http://www.palliative4pain.org).

Nakon završetka projekta kandidatima će se dodijeliti Međunarodna diploma Sveučilišta u Firenci i Lyonu o uspješno usvojenoj edukaciji iz palijativne medicine i liječenja boli.

Diseminacija i procjena uspješnosti projekta ocjenjuje se prema implementaciji i trajnom doprinosu organizaciji palijativne skrbi i liječenja boli u Hrvatskoj. Trajni doprinos, osim širenja znanja diplomskom i poslijediplomskom nastavom, primjena u financiranju i zakonodavstvu, ogleda se i u promjeni stava javnosti o smrti, umiranju, palijativnoj skrbi te u holističkom pristupu pacijentu.

Predviđeni ciljevi projekta su većinom ostvareni:

- Poboljšanje postojećih i stvaranje novih uvjeta za razvoj palijativne medicine i liječenja boli u Hrvatskoj
- Unaprjeđenje dodiplomske i poslijediplomske edukacije iz palijativne medicine i terapije boli
- Razvoj holističkog pristupa bolesniku
- Razvoj kompletne edukacije slušača te širenje stečenih znanja i vještina i nakon završetka projekta
- Širenje znanja putem medija i stručnih publikacija iz područja palijativne medicine
- Osiguranje međunarodne suradnje, konstantni protok informacija i transfer znanja između Sveučilišta u Zagrebu, Firenci i Lyonu
- Diseminacija projekta
- Promjene u infrastrukturi i zakonodavstvu

Ostvarenjem zacrtanih ciljeva TEMPUS projekt Europske unije Palijativna medicina i liječenje boli (PPMP) unaprijedio je razvoj palijativne medicine u Hrvatskoj.

U Klinici za dječje bolesti Zagreb tijekom trajanja TEMPUS projekta, potkraj 2008. godine osnovano je Povjerenstvo za palijativnu skrb u sastavu pedijatar onkolog, anesteziolog, dječji kirurg, psiholog i teolog.

Razlozi osnivanja Povjerenstva su briga o djeci u terminalnoj fazi kronične letalne bolesti, olakšavanje prelaska s kurativnog na palijativni način liječenja, omogućavanje najbolje kakvoće života terminalno bolesne djece ukidanjem bez-

uspješnog liječenja, koje povećava djetetovu patnju, olakšanje komunikacije između roditelja i liječnika ordinarijusa te pružanje psihološke i duhovne pomoći obitelji.

Povjerenstvo za palijativnu skrb usko surađuje s Etičkim povjerenstvom.

Sljedeći korak u pružanju pomoći djeci u terminalnoj fazi kronične letalne bolesti je osnivanje dnevne bolnice, gdje dijete boravi dio dana i titrira se analgetska terapija, provodi fizikalna i radna terapija, ali i druženje, igra... Prema iskustvima zemalja u kojima takve ustanove postoje, veliki uspjesi u poboljšanju općeg stanja i raspoloženja djece postižu se alternativnim terapijama poput aromaterapije, terapije svjetlom, glazbom, masažom i igranjem s kućnim ljubimcima.

U nedostatku posebne ustanove – hospicija namijenjenog palijativnoj skrbi djece, gdje dijete može boraviti 24 sata u pratnji roditelja i braće i sestara, u uvjetima sličnim kućnim, ali uz svu medicinsku potporu, mogu se uz onkološke odjele organizirati palijativni odjeli. Hospitalizacija djece je potrebna kad kontrola simptoma nije uspješna, kad kompletno zbriježavanje drugdje nije moguće, kad roditelji ne mogu izdržati teret 24-satne brige o teško bolesnom djetetu.

Načela palijativne skrbi mogu se primjenjivati i u jedinicama intenzivnog liječenja kao liberalizacija posjeta, poštovanje privatnosti, minimum pretraga i ostalih invazivnih postupaka i monitoringa.

Dvogodišnji projekt EU TEMPUS PPMP edukacijom specijalista iz različitih dijelova Hrvatske, implementacijom u dodiplomsku i poslijediplomsku nastavu, nastavkom suradnje sa zemljama – partnerima iz EU-a dao je trajni doprinos organizaciji palijativne skrbi i liječenja boli u Hrvatskoj.

#### LITERATURA

1. TEMPUS Joint European Project JEP-41171-2006
2. [www.palliative4pain.org](http://www.palliative4pain.org)

## *S u m m a r y*

### TEMPUS PROJECT EU – PALLIATIVE AND PAIN MEDICINE

*D. Butković, J. Stepan*

*The TEMPUS Palliative and Pain Medicine Project (PPMP) is a European project under the initiative and guidance of the University of Florence and University of Lyon, with the participation of the Children's Hospital Zagreb. The project goals are: to improve existing and enable new possibilities in the development of palliative and pain medicine in Croatia, to improve undergraduate and postgraduate education in the area of palliative and pain medicine based on a multi-disciplinary approach, to complete educational development for selected participants who will be able to pass on the knowledge they have acquired, to set up an international collaboration amongst academic institutions and to induce some changes in infrastructure and legislation in partner countries.*

Descriptors: EDUCATION, PROFESSIONAL – methods; PALLIATIVE CARE; EUROPEAN UNION; CROATIA

*Primljeno/Received: 9. 10. 2009.*

*Prihvaćeno/Accepted: 9. 11. 2009.*